

**Opravična št.:**

U-I-425/06

ECLI:

ECLI:SI:USRS:2009:U.I.425.06

Akt:

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (Uradni list RS, št. 65/05) (ZRIPS), 22. čl.

Izrek:

Člen 22 Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (Uradni list RS, št. 65/05) je v neskladju z Ustavo. Državni zbor mora ugotovljeno neskladje odpraviti v roku šestih mesecev po objavi te odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije. Do odprave ugotovljenega neskladja za dedovanje med partnerjema registrirane istospolne partnerske skupnosti veljajo enaka pravila, kot veljajo za dedovanje med zakoncema po Zakonu o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76 in 23/78 ter Uradni list RS, št. 67/01).

Evidenčni stavek:

Položaj partnerjev registriranih istospolnih skupnosti je z vidika pravice do dedovanja po umrlem partnerju (22. člen Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti) v svojih bistvenih dejanskih in pravnih prvinah primerljiv s položajem zakoncev. Razlike v ureditvi dedovanja med zakonci ter med partnerji registriranih istospolnih skupnosti zato ne temeljijo na neki stvarni, neosebni razlikovalni okoliščini, temveč na spolni usmerjenosti. Spolna usmerjenost pa je ena od osebnih okoliščin iz prvega odstavka 14. člena Ustave. Ker za razlikovanje ni ustavno dopustnega razloga, je izpodbijana ureditev v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave.

Geslo:

1.5.51.1.15.1 - Ustavno sodstvo - Odločbe - Vrste odločitev Ustavnega sodišča - V postopku abstraktne presoje - Ugotovitev, da je predpis v neskladju - Z Ustavo.

1.5.51.1.16 - Ustavno sodstvo - Odločbe - Vrste odločitev Ustavnega sodišča - V postopku abstraktne presoje - Poziv normodajalcu, da predpis uskladi z Ustavo/zakonom.

5.2.2.1 - Temeljne pravice - Enakost (14.2) - Kriteriji razlikovanja (14.1) - Spol.

Pravna podlaga:

Člen 14.1, 14.2, Ustava [URS]

Člen 14, Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin [EKČP]

Člen 40.2, 48, Zakon o Ustavnem sodišču [ZUstS]

Opomba:

✘

Dokument v PDF obliki:

 [U-I-425-06.pdf](#)

Polno besedilo:

U-I-425/06-10

2. 7. 2009

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem na pobudo Mitje Blažiča, Dobrovo v Brdih, in Vikija Kerna, Vodice, na seji 2. julija 2009

odločilo:

1. Člen 22 Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (Uradni list RS, št. 65/05) je v neskladju z Ustavo.

2. Državni zbor mora ugotovljeno neskladje odpraviti v roku šestih mesecev po objavi te odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije.

3. Do odprave ugotovljenega neskladja za dedovanje med partnerjema registrirane istospolne partnerske skupnosti veljajo enaka pravila, kot veljajo za dedovanje med zakoncema po Zakonu o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76 in 23/78 ter Uradni list RS, št. 67/01).

Obrazložitev

A.

1. Pobudnika izpodbijata 22. člen Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (v nadaljevanju ZRIPS), ki ureja dedovanje partnerjev te skupnosti. Navajata, da sta partnerja v istospolni partnerski skupnosti ter da sta svojo partnersko skupnost registrirala v skladu z ZRIPS, na podlagi te registracije pa sta pridobila pravico do dedovanja po umrlem partnerju po tem zakonu. Menita, da je izpodbijana ureditev dedovanja po istospolnem partnerju diskriminacijska. Navajata, da izpodbijana določba neutemeljeno razlikuje med dedovanjem posebnega in skupnega premoženja partnerjev istospolne partnerske skupnosti ter s tem, da ne ureja posebej dedovanja posebnega premoženja in ne določa nujnega deleža istospolnega partnerja, pomeni neustavno razlikovanje med partnerji istospolnih skupnosti ter zakonci ali partnerji zunajzakonske skupnosti. Menita, da je izpodbijana določba v neskladju s 14., s 15., s 33. in s 66. členom Ustave.

2. Državni zbor na pobudo ni odgovoril.

B. – I.

3. Ustavno sodišče je pobudo sprejelo in ker so bili izpolnjeni pogoji iz četrtega odstavka 26. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – ur. p. b. – v nadaljevanju ZUstS) takoj nadaljevalo z odločanjem o stvari sami.

4. Člen 22 ZRIPS v prvem odstavku določa, da ima v primeru smrti partnerja preživeli partner registrirane istospolne partnerske skupnosti (v nadaljevanju istospolni partner) pravico do dedovanja na deležu skupnega premoženja po tem zakonu. Ta določba vzpostavlja pravni temelj za dedovanje med istospolnimi partnerji. Niti Zakon o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76 in nasl. – v nadaljevanju

ZD) kot splošni predpis niti kakšen drug predpis s področja dedovanja namreč istospolnih partnerjev ne uvršča v krog dedičev.[1] V drugem in tretjem odstavku 22. člena ZRIPS ureja način dedovanja skupnega premoženja med istospolnima partnerjema. Če ima zapustnik otroke, dedujejo skupno premoženje preživeli partner in zapustnikovi otroci po enakih delih (drugi odstavek 22. člena), če pa zapustnik nima otrok, deduje preživeli partner celoten delež na skupnem premoženju (tretji odstavek 22. člena). Četrty odstavek izpodbijanega 22. člena ZRIPS ureja dedovanje posebnega premoženja zapustnika in določa, da se to premoženje deduje po splošnih prepisih o dedovanju. Ti predpisi se uporabljajo tudi pri dedovanju na deležu skupnega premoženja zapustnika, če ZRIPS ne določa drugače. V petem odstavku 22. člena ZRIPS določa, da je za postopke dedovanja po tem zakonu stvarno pristojno okrajno sodišče.

B. - II.

5. Eden izmed očitkov pobudnikov izpodbijani ureditvi je, da na področju dedovanja pomeni diskriminacijo istospolnih partnerjev v primerjavi z zakonci oziroma s partnerji zunajzakonske skupnosti in je zato v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave.

6. Prvi odstavek 14. člena Ustave določa, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Navedena ustavna določba prepoveduje diskriminacijo pri zagotavljanju, uresničevanju oziroma varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin glede na posameznikove osebne okoliščine.

7. Za presojo utemeljenosti očitka o neenakem, diskriminacijskem obravnavanju je treba v obravnavani zadevi odgovoriti na naslednja vprašanja: 1) ali se zatrjevano različno obravnavanje nanaša na zagotavljanje oziroma uresničevanje človekove pravice oziroma temeljne svoboščine, 2) če se, ali obstaja različno obravnavanje pobudnika in tistega, s katerim se pobudnik primerja, 3) ali sta dejanska položaja, ki ju pobudnika primerjata, v bistvenem enaka in torej razlikovanje temelji na okoliščini iz prvega odstavka 14. člena Ustave ter 4) če gre za razlikovanje na podlagi okoliščine iz prvega odstavka 14. člena Ustave in torej za poseg v pravico do nediskriminacijskega obravnavanja, ali je ta poseg ustavno dopusten. Če je odgovor na prva tri vprašanja pritrdilen in poseg ne prestane t. i. strogega testa sorazmernosti, potem gre za neustavno diskriminacijo.

8. Prvi odstavek 14. člena Ustave prepoveduje diskriminacijo pri zagotavljanju, uresničevanju oziroma varovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin glede na posameznikove osebne okoliščine. Za ugotovitev kršitve ustavne prepovedi diskriminacijskega obravnavanja zadošča ugotovitev o obstoju nedopustne diskriminacije pri uživanju katere od človekovih pravic, medtem ko pobudniku posega v to človekovo pravico samega po sebi ni treba izkazovati.[2] V obravnavanem primeru pobudnika zatrjujeta diskriminacijsko obravnavanje pri zakonski ureditvi dedovanja. Po 33. členu Ustave je pravica do dedovanja človekova pravica. Gre torej za očitek o nedopustni diskriminaciji pri zagotavljanju človekove pravice.

9. ZD ne razlikuje med dedovanjem posebnega in skupnega premoženja zakoncev, temveč enako ureja dedovanje obeh vrst premoženja. Na podlagi zakona zakonec v prvem dednem redu deduje skupaj z zapustnikovimi otroki po enakih delih (11. člen ZD). Če zapustnik ni imel potomcev, v drugem dednem redu dedujejo polovico zapuščine njegovi starši (ali na podlagi vstopne pravice njuni potomci; 15. in 16. člen ZD), drugo polovico pa zakonec (prvi in drugi odstavek 14. člena ZD). V takem primeru zakonec deduje vso zapuščino le v primeru, da sta oba zapustnikova starša umrla pred zapustnikom in

nista zapustila nobenega potomca (17. člen ZD). Po prvem odstavku 33. člena ZD ima zakonec pod določenimi pogoji tudi pravico do izločitve gospodinjskih predmetov (t. i. zakonski prelegat). V zvezi z dedovanjem na podlagi oporoke ZD v prvem odstavku 25. člena uvršča zakonca med nujne dediče. Njegov nujni delež znaša polovico tistega deleža, ki bi mu šel po zakonitem dednem redu (drugi odstavek 26. člena ZD). Enaka pravila veljajo za dedovanje med moškim in žensko, ki živita v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti in nista sklenila zakonske zveze (partnerja zunajzakonske zveze), če ni razlogov, iz katerih bi bila zakonska zveza med njima neveljavna (drugi odstavek 10. člena ZD). Sklicevanje (zgolj) na zakonca (zakonsko zvezo) v nadaljevanju te odločbe velja enako tudi za partnerje zunajzakonske skupnosti (zunajzakonsko skupnost).

10. Dedovanje posebnega in skupnega premoženja partnerjev ureja ZRIPS različno. Na podlagi prvega odstavka 22. člena ZRIPS ima v primeru smrti partnerja preživeli istospolni partner pravico do dedovanja na deležu skupnega premoženja po tem zakonu. Če ima zapustnik otroke, dedujejo skupno premoženje preživeli partner in zapustnikovi otroci po enakih delih (drugi odstavek 22. člena ZRIPS), če pa zapustnik nima otrok, deduje preživeli partner celoten delež na skupnem premoženju (tretji odstavek 22. člena ZRIPS). Glede vsega ostalega se pri dedovanju na deležu skupnega premoženja zapustnika uporabljajo splošni predpisi o dedovanju (drugi stavek četrtega odstavka 22. člena ZRIPS). To med drugim tudi pomeni, da v primeru, ko pride do dedovanja na podlagi oporoke, istospolni partner ni upravičen do nujnega deleža. ZD kot splošni predpis o dedovanju ga namreč ne uvršča v krog nujnih dedičev (25. člen ZD). Prav tako ni upravičen zahtevati izločitve gospodinjskih predmetov (33. člen ZD). Četrti odstavek 22. člena ZRIPS določa, da se posebno premoženje zapustnika deduje po splošnih prepisih o dedovanju. Glede na to, da splošni predpisi o dedovanju istospolnega partnerja ne uvrščajo v krog dedičev, ta ne more dedovati posebnega premoženja svojega partnerja.

11. Iz navedenih povzetkov zakonske ureditve je razvidno, da med ureditvama dedovanja med zakonci ter med istospolnimi partnerji obstajajo bistvene, pomembne razlike. Razlike, na katere opozarjata tudi pobudnika, je mogoče povzeti v naslednjem:

- Če zapustnik nima otrok, deduje preživeli istospolni partner celoten delež na skupnem premoženju, medtem ko zakonec v drugem dednem redu deduje le polovico zapuščine, drugo polovico pa dedujejo zapustnikovi starši (ali na podlagi vstopne pravice njuni potomci). Zakonec, če zapustnik nima otrok, deduje vso zapuščino le v primeru, da sta oba zapustnikova starša umrla pred zapustnikom in nista zapustila nobenega potomca.
- Istospolni partner, drugače kot zakonec, ne more dedovati posebnega premoženja svojega partnerja.
- Istospolni partner, drugače kot zakonec, ne spada v krog nujnih dedičev in ni upravičenec do zakonskega prelegata.

12. O diskriminacijski obravnavi govorimo takrat, kadar država (na podlagi osebnih okoliščin) različno obravnava posameznike v enakih situacijah.[3] Če položaja, ki ju primerjamo, v bistvenem nista enaka, ne moremo govoriti o neustavni diskriminaciji. Bistveno je torej, ali je z vidika, ki je pomemben za presojo izpodbijane ureditve (pravica do dedovanja po umrlem partnerju, 22. člen ZRIPS), položaj pobudnikov v svojih bistvenih dejanskih in pravnih prvinah primerljiv s položajem zakoncev. Po oceni Ustavnega sodišča je odgovor pritrdilen. Registrirana partnerska skupnost je razmerje, ki je po vsebini podobno zakonski zvezi ali zunajzakonski skupnosti. Tudi za to skupnost je bistvena značilnost stabilna povezanost dveh oseb, ki sta si blizu, si medsebojno pomagata in se podpirata.[4] Etično in čustveno bistvo registrirane partnerske skupnosti, ki ga izraža 8. člen ZRIPS, po katerem se morata partnerici ali partnerja medsebojno spoštovati, si zaupati in si medsebojno pomagati, je podobno kot pri skupnosti med žensko in moškim. Tudi pravna ureditev tega razmerja je podobna zakonski zvezi. ZRIPS partnerjema prav tako zagotavlja določene medsebojne pravice in dolžnosti, varuje šibkejšega partnerja, ureja pravni položaj do tretjih oseb, države in socialnega okolja.[5] Na področju

premoženjskih razmerij med trajanjem registrirane skupnosti je ZRIPS skoraj v celoti prevzel ureditev premoženjskega režima med zakoncema iz ZZZDR (9. do 18. člen ZRIPS). Ureja tudi dolžnost preživljanja partnerja, ki nima dovolj sredstev za preživljanje (19. člena ZRIPS). Je pa zakonodajalec drugače uredil dedovanje med partnerji registrirane skupnosti. Pri tej skupnosti ni uzakonil, kot to velja za zakonsko zvezo, domnevne volje umrlega partnerja, da tudi, če ne naredi oporoke, z dediščino ekonomsko preskrbi osebo, s katero si deli življenje. Tako pri zakonski zvezi kot pri registrirani partnerski skupnosti ima zapustnikova domnevna volja podlago v istih življenjsko izkustvenih in etičnih premislekih – zagotoviti tistemu, s katerim je bil zapustnik čustveno, intimno, premoženjsko in življenjsko kar najtesneje povezan, tudi po svoji smrti premoženjsko varnost in stabilnost.[6]

13. Glede na vse te, v bistvenem enake dejanske in pravne podlage življenjskih skupnosti – tako registrirane istospolne skupnosti kot skupnosti med žensko in moškim, se pokaže, da razlikovanje v ureditvi dedovanja ne temelji na neki stvarni, neosebni razlikovalni okoliščini, temveč na spolni usmerjenosti. Spolna usmerjenost pa je, čeprav ni izrecno navedena, nedvomno ena izmed osebnih okoliščin iz prvega odstavka 14. člena Ustave. Gre namreč za osebno lastnost, ki pomembno opredeljuje posameznika, vpliva na njegovo življenje in ga tako kot okoliščine, kot so npr. rasa, spol, rojstvo, spremlja vse življenje. Spolno usmerjenost kot okoliščino, na podlagi katere je razlikovanje prepovedano, pojmuje tudi ESČP, čeprav ni med izrecno naštetimi okoliščinami v 14. členu EKČP.[7]

14. Drugačen režim dedovanja med istospolnima partnerjema posega v pravico pobudnikov do nediskriminacijskega obravnavanja (prvi odstavek 14. člena Ustave), kar narekuje presojo o ustavni dopustnosti posega. Poseg v človekove pravice je ustavno dopusten samo, če temelji na ustavno dopustnem, tj. stvarno upravičenem, cilju (tretji odstavek 15. člena Ustave) in je v skladu s splošnim načelom sorazmernosti kot enim izmed načel pravne države (2. člen Ustave). Oceno skladnosti izpodbijane ureditve s splošnim načelom sorazmernosti opravi Ustavno sodišče na podlagi t. i. strogega testa sorazmernosti, ki obsega presojo treh vidikov posega, tj. presojo nujnosti, primernosti in sorazmernosti posega v ožjem pomenu, če pred tem ugotovi, da omejitev temelji na ustavno dopustnem cilju (glej odločbo št. U-I-18/02 z dne 24. 10. 2003, Uradni list RS, št. 108/03 in OdlUS XII, 86, tč. 25 obrazložitve).

15. Ustavno sodišče je najprej presojalo, ali za razlikovanje ureditev dedovanja med zakonci oziroma med partnerji zunajzakonske skupnosti ter med istospolnimi partnerji obstaja kakšen ustavno dopusten razlog. Tak razlog v obravnavani zadevi ni razviden. Državni zbor na pobudo ni odgovoril, tudi iz zakonodajnega gradiva ustavno dopusten razlog za izpodbijano ureditev, ki posega v pravico iz prvega odstavka 14. člena Ustave, ni razviden. Že prvi pogoj, ki ga za omejevanje človekovih pravic zahteva Ustava, torej ni izpolnjen.

16. Ustavno sodišče je zato ugotovilo, da je izpodbijana ureditev dedovanja po ZRIPS v neskladju s prvim odstavkom 14. člena Ustave (1. točka izreka). Ker je ugotovilo neskladje z navedeno ustavno določbo, očitkov pritožnikov o neskladju z drugimi določbami Ustave ni presojalo. V obravnavanem primeru razveljavitev izpodbijane določbe ni mogoča, saj ne bi pomenila odprave posledic ugotovljene neustavnosti, temveč bi neenakost še povečala, lahko pa bi povzročila celo poseg v kakšno drugo človekovo pravico pobudnikov. Zato je Ustavno sodišče na podlagi prvega odstavka 48. člena ZUstS sprejelo ugotovitveno odločbo. Na podlagi drugega odstavka 48. člena ZUstS je zakonodajalcu naložilo, naj ugotovljeno neskladje odpravi v roku šestih mesecev po objavi odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije (2. točka izreka).

17. Ustavno sodišče lahko na podlagi drugega odstavka 40. člena ZUstS določi način izvršitve svoje odločbe. Da bi bila v času do odprave ugotovljenega neskladja z Ustavo zagotovljena ureditev

dedovanja, ki za partnerje registriranih istospolnih partnerskih skupnosti ni diskriminacijska, je Ustavno sodišče odločilo, da do odprave ugotovljenega neskladja za dedovanje med partnerjema registrirane istospolne partnerske skupnosti veljajo enaka pravila, kot veljajo za dedovanje med zakoncema po ZD.

C.

18. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 48. člena in drugega odstavka 40. člena ZUstS v sestavi: predsednik Jože Tratnik ter sodnice in sodniki mag. Marta Klampfer, mag. Marija Krisper Kramberger, mag. Miroslav Mozetič, dr. Ernest Petrič, Jasna Pogačar, dr. Ciril Ribičič in Jan Zobec. Odločbo je sprejelo soglasno.

Jože Tratnik
Predsednik

Opombe:

[1]Ureditev, ki istospolnih partnerjev ne uvršča v krog dedičev, vsebuje tudi Zakon o dedovanju kmetijskih gospodarstev (Uradni list RS, št. 70/95 – ZDKG), vendar ta v tej zadevi ni predmet presoje.

[2]Tako Ustavno sodišče že v odločbi U-I-146/07 z dne 13. 11. 2008 (Uradni list RS, št. 111/08). Tudi Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) je v svoji novejši sodni praksi preseglo odvisno, ancilarno naravo pravice do enakopravnosti, po kateri je bilo mogoče kršitev 14. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP) uspešno uveljavljati le v povezavi s kršitvijo ene od konvencijskih pravic. V svojih novejših odločitvah namreč poudarja, da uporaba 14. člena EKČP ne predpostavlja več kršitve drugih konvencijskih pravic ter da je zato 14. člen EKČP v tem pogledu samostojen. Za uporabo 14. člena EKČP tako zadošča, da je dejanski stan primera mogoče subsumirati pod drugo konvencijsko določbo oziroma določbo njenih protokolov (prim. sodbo v zadevi Thlimmenos proti Grčiji z dne 6. 4. 2000, tč. 40).

[3]ESČP v zvezi s tem govori o analognih situacijah (gl. sodbo v zadevi Van der Musselle proti Belgiji z dne 23. 11. 1983, tč. 46).

[4]V. Žnidaršič Skubic, Dedovanje v istospolni partnerski skupnosti, Podjetje in delo, št. 6–7/08, str. 1533.

[5]N. Barlič, Istospolni partnerji in njihov pravni položaj, Pravna praksa, št. 47/05, Priloga, str. III.

[6] V tem smislu tudi V. Žnidaršič Skubic, prav tam.

[7]Npr. sodba v zadevi Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalski z dne 21. 12. 1999, tč. 36, in sodba v zadevi E. B. proti Franciji z dne 22. 1. 2008, tč 89.

Vrsta zadeve:

ocena ustavnosti in zakonitosti predpisov in drugih splošnih aktov

Vrsta akta:

zakon

Vlagatelj:

Mitja Blažič, Dobrovo v Brdih

Datum vloge:

13. 11. 2006

Datum odločitve:

2. 7. 2009

Vrsta odločitve:

odločba

Vrsta rešitve:

ugotovitev - je v neskladju z Ustavo/zakonom

Objava:

Uradni list RS, št. 55/2009 in OdlUS XVIII, 29

Dokument:

US28771